

การประชุมวิชาการนำเสนอผลงานวิจัยระดับชาติของนักศึกษาด้านมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ ครั้งที่ 2
วันที่ 19 มกราคม 2562

ณ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา

มาตรการทางกฎหมายภายใต้ร่างพระราชบัญญัติการจัดการซากผลิตภัณฑ์ เครื่องใช้ไฟฟ้าและอุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์

Legal Measures Under Electrical Waste and Electronics Equipment Management Act.

กาญจนา พุทธิโหวท

นักศึกษาศาสาวิชานิติศาสตร์ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา

e-mail : k.phutta-owat@hotmail.com

บทคัดย่อ

เครื่องใช้ไฟฟ้าและอุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์ ถือเป็นส่วนหนึ่งของการดำรงชีวิตในปัจจุบัน ไม่ว่าจะเป็ นผลิตภัณฑ์ที่เป็นการอำนวยความสะดวกสบาย หรือเพื่อความบันเทิงก็ตาม ซึ่งความต้องการของผู้บริโภค เหล่านี้ย่อมมีปริมาณเพิ่มขึ้น ประกอบกับกระบวนการทางอุตสาหกรรมที่พัฒนาเทคโนโลยีให้มีความก้าวหน้า ทำให้ผู้ประกอบการต้องการเพิ่มผลผลิตมากยิ่งขึ้น แต่อย่างไรก็ดีหากผลิตภัณฑ์เหล่านั้นหมดอายุการใช้งาน หรือเสื่อมสภาพจะจัดการเช่นไร เนื่องจากขยะอิเล็กทรอนิกส์ประกอบด้วยสารที่มีความเป็นพิษจึงทิ้งปะปนกับ ขยะประเภทอื่นไม่ได้ ต้องได้รับการจัดการโดยถูกวิธี ซึ่งปัจจุบันไม่มีกฎหมายใดที่มีสภาพใช้บังคับโดยเฉพาะ กรมควบคุมมลพิษ กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม จึงจัดทำร่างพระราชบัญญัติการจัดการซาก ผลิตภัณฑ์เครื่องใช้ไฟฟ้าและอุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์ มีมาตรการทางกฎหมายที่สำคัญคือ มาตรการในการจัดตั้ง ศูนย์รับคืนผลิตภัณฑ์โดยผู้ผลิต เป็นการสอดคล้องกับแนวคิดความรับผิดชอบที่เพิ่มขึ้นของผู้ผลิต

วิจัยนี้จึงเป็นการวิเคราะห์ข้อดีและข้อบกพร่องของมาตรการทางกฎหมาย ภายใต้ร่างพระราชบัญญัติ การจัดการซากผลิตภัณฑ์เครื่องใช้ไฟฟ้าและอุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์ เพื่อศึกษาถึงผลกระทบต่อสังคม พร้อมทั้ง หหาแนวทางในการบังคับใช้กฎหมายต่อไป

คำสำคัญ : ซากผลิตภัณฑ์เครื่องใช้ไฟฟ้าและอุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์ / ผู้ผลิต / การจัดการ

การประชุมวิชาการนำเสนอผลงานวิจัยระดับชาติของนักศึกษาด้านมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ ครั้งที่ 2

วันที่ 19 มกราคม 2562

ณ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา

Abstract

Electrical Machine and Electronic Equipment are a part of daily life, Such as a product for make something convenient or Products for entertainment etc. When Consumer Needs are more and Industrial processes are progressive. Cause Entrepreneur wants to increase product. However, When these products end of life or out of date, There is a way to handle? Because Electronic Waste are contains toxic substances, It can't be mixed with waste general. At present, the legal situation in Thailand has no specific law on electronic waste control. As a result The Pollution Control Department, Ministry of Natural Resources and Environment have prepared the draft of management appliance products and electronic equipment. Electronics which has legal measures is the key. Measures to establish return center products by the manufacturer. This is consistent with the additional responsibility of manufacturer.

This research focus on analyze advantage and disadvantages of legal measures of electronic waste Under the bill management of products, electrical and electronic equipment to study the effects of. Impact on society and find ways of law enforcement.

Keywords : Electronic waste, Producer, Management

การประชุมวิชาการนำเสนอผลงานวิจัยระดับชาติของนักศึกษาด้านมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ ครั้งที่ 2
วันที่ 19 มกราคม 2562

ณ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา

บทนำ

สภาพเศรษฐกิจในปัจจุบัน อยู่ในภาวะที่มีการแข่งขันระหว่างผู้ประกอบการค่อนข้างสูง เนื่องจากเป็นสังคมที่ก้าวเข้าสู่ยุคศตวรรษที่ 21 ซึ่งถือได้ว่าเป็นยุคที่เทคโนโลยีมีความเจริญก้าวหน้าอย่างรวดเร็ว เมื่อผู้ประกอบการยังต้องการเพิ่มผลการผลิตและต้องการความเป็นที่หนึ่งทางด้านธุรกิจ ก็ต่างประดิษฐ์คิดค้นผลิตภัณฑ์ที่มีฟังก์ชันหลากหลายและมีการผลิตจำหน่ายออกมาเป็นจำนวนมาก เพื่อตอบสนองความต้องการของผู้บริโภคอย่างเต็มที่ และเป็นสิ่งที่แน่นอนว่าผลิตภัณฑ์ที่ผลิตออกมาแต่ละชนิดนั้นย่อมมีอายุในการใช้งานอย่างจำกัด รวมทั้งเทคโนโลยีที่มีการพัฒนาให้เจริญก้าวหน้ารวดเร็วมากเท่าใด ยิ่งเป็นเหตุทำให้อุปกรณ์หรือผลิตภัณฑ์ทางอิเล็กทรอนิกส์ที่ผลิตออกมารุ่นก่อนหน้านั้นล้าสมัยไปอย่างรวดเร็วหรือที่เรียกว่าเป็นการตกรูล์นนั้นเอง

การหมดอายุการใช้งาน การล้าสมัยของอุปกรณ์หรือผลิตภัณฑ์อิเล็กทรอนิกส์เหล่านี้ ล้วนแต่เป็นหนึ่งในสาเหตุที่ก่อให้เกิดขยะอิเล็กทรอนิกส์ทั้งสิ้น จากสถิติพบว่า สถานการณ์ปริมาณของซากผลิตภัณฑ์หรือของเสียอันตรายในประเทศไทยปี พ.ศ.2559 (ณวัส บัศวรวง : ม.ป.ป.) มีปริมาณซากผลิตภัณฑ์หรือของเสียอันตรายทั่วประเทศประมาณ 606,319 ตันต่อปี ถ้าคิดโดยเฉลี่ยแล้วนั้นจะพบว่าประชากรหนึ่งคน สร้างขยะเป็นจำนวน 7.12 กิโลกรัมต่อปี และจำนวนซากผลิตภัณฑ์ทั่วประเทศเหล่านี้สามารถจำแนกประเภทได้เป็นของเสียอันตรายจากซากเครื่องใช้ไฟฟ้าและอุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์ 393,070 ตันต่อปี และเป็นขยะอันตรายชนิดอื่นอีก 213,249 ตันต่อปี และจากสถิติปรากฏได้ว่าสถานการณ์ปริมาณซากผลิตภัณฑ์เหล่านี้มีแนวโน้มที่จะเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่องทุกๆปี

สำหรับประเทศไทยมีการแบ่งประเภทแหล่งกำเนิดขยะอิเล็กทรอนิกส์หรือซากผลิตภัณฑ์ออกเป็น 2 ประเภทใหญ่ๆประกอบด้วย ขยะอิเล็กทรอนิกส์ที่เกิดจากกระบวนการผลิตสินค้าภายในโรงงานอุตสาหกรรม (Industry Waste) และ ขยะอิเล็กทรอนิกส์ที่เกิดจากการใช้งานในครัวเรือน บริษัท หรือห้างร้านต่างๆ (Household Waste) กรมอนามัย สำนักอนามัยสิ่งแวดล้อม. (กรมอนามัย สำนักอนามัยสิ่งแวดล้อม : ม.ป.ป.)

นอกจากการเพิ่มขึ้นของขยะอิเล็กทรอนิกส์จากแหล่งกำเนิดภายในประเทศไทยแล้ว ยังพบว่ามีการเพิ่มขึ้นของขยะอิเล็กทรอนิกส์จากการนำเข้ามาจากต่างประเทศ (Springnews cooperation : 2561) ยกตัวอย่างเช่น มีการตรวจพบการลักลอบนำเข้าขยะอุตสาหกรรมซึ่งเป็นอันตราย อันเนื่องจากรัฐบาลจีนได้ออกกฎหมายห้ามคัดแยกขยะและทำลายขยะอุตสาหกรรมอันตราย และพบว่าในปี พ.ศ.2560 มีปริมาณนำเข้าถึง 52,131 ตัน ซึ่งในปี 2561 นับตั้งแต่วันที่ 1 ม.ค. - 31 พ.ค. เพียง 5 เดือน มีการนำเข้าขยะอิเล็กทรอนิกส์แล้วกว่า 8,634 ตัน ดังนั้น ไม่ว่าจะเป็นขยะอิเล็กทรอนิกส์ที่มีแหล่งกำเนิดจากภายในประเทศไทย หรือ ถูกนำเข้ามาจากต่างประเทศก็ตาม เมื่อขยะจำพวกนี้มีในปริมาณที่มากเกินความสามารถในการกำจัดของประเทศไทย หรือ ส่วนประกอบที่มีอยู่ในขยะอิเล็กทรอนิกส์ไม่ได้รับการจัดการโดยวิธีที่ถูกต้อง ย่อมส่งผลกระทบต่อ ก่อให้เกิดอันตรายสู่ประชาชน สังคม รวมทั้งธรรมชาติอีกด้วย

อย่างก็ตาม ในปัจจุบันประเทศไทย ไม่มีกฎหมายใดที่เป็นสภาพบังคับโดยเฉพาะเกี่ยวกับมาตรการในการจัดการซากผลิตภัณฑ์เครื่องใช้ไฟฟ้าและอุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์ และอีกทั้งประชาชนยังขาดความรู้ ความเข้าใจในการจัดการดังกล่าว วิจัยฉบับนี้ จึงเป็นวิจัยที่มุ่งศึกษาปัญหาในการจัดการกับขยะอิเล็กทรอนิกส์ การวิเคราะห์มาตรการทางกฎหมายภายใต้ร่างพระราชบัญญัติการจัดการซากผลิตภัณฑ์เครื่องใช้ไฟฟ้าและอุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์ ตลอดจนเป็นการเสนอแนะแนวทางการบัญญัติกฎหมายเกี่ยวกับการจัดการขยะอิเล็กทรอนิกส์ที่สอดคล้องกับสภาพปัญหาของประเทศไทยต่อไป

การประชุมวิชาการนำเสนอผลงานวิจัยระดับชาติของนักศึกษาด้านมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ ครั้งที่ 2
วันที่ 19 มกราคม 2562

ณ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา

วัตถุประสงค์ของโครงการวิจัย

1. เพื่อแสดงให้เห็นถึงแนวคิด ทฤษฎี หลักการเกี่ยวกับการจัดการขยะอิเล็กทรอนิกส์ของประเทศไทยในปัจจุบัน
2. เพื่อศึกษาร่างพระราชบัญญัติการจัดการซากผลิตภัณฑ์เครื่องใช้ไฟฟ้าและอุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์ และวิเคราะห์มาตรการทางกฎหมายภายใต้ร่างพระราชบัญญัติการจัดการซากผลิตภัณฑ์เครื่องใช้ไฟฟ้าและอุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์ พร้อมทั้งหาแนวทางในการปรับปรุงกฎหมายเกี่ยวกับการจัดการขยะอิเล็กทรอนิกส์

ขอบเขตการวิจัย

วิจัยเล่มนี้ ผู้วิจัยศึกษา วิเคราะห์ กฎหมายจาก พระราชบัญญัติโรงงาน พ.ศ.2535 พระราชบัญญัติวัตถุอันตราย พ.ศ.2535 พระราชบัญญัติส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ พ.ศ.2535 ประกาศกรมโรงงานอุตสาหกรรม เรื่อง เงื่อนไขในการอนุญาตให้นำเครื่องใช้ไฟฟ้าและอุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์ที่ใช้แล้วที่เป็นวัตถุอันตรายเข้ามาในราชอาณาจักร กับ ร่างพระราชบัญญัติการจัดการซากผลิตภัณฑ์เครื่องใช้ไฟฟ้าและอุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์

ทบทวนวรรณกรรม

การศึกษาวิจัยเรื่อง มาตรการทางกฎหมายภายใต้ร่างพระราชบัญญัติการจัดการซากผลิตภัณฑ์และอุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์ มีงานวิจัยและเอกสารที่เกี่ยวข้อง ดังนี้

1. ความหมาย

ซากผลิตภัณฑ์เครื่องใช้ไฟฟ้าและอุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์ หรือที่เรียกกันว่า ขยะอิเล็กทรอนิกส์ หมายถึง ซากเครื่องใช้หรือซากอุปกรณ์ ซึ่งครอบคลุมผลิตภัณฑ์ทุกประเภทที่ใช้กระแสไฟฟ้าหรือสนามแม่เหล็กในการทำงาน ที่หมดอายุการใช้งานหรือล้าสมัย หรือไม่สามารถทำงานได้โดยมีประสิทธิภาพตามมาตรฐานของอุปกรณ์นั้นๆ (กรมควบคุมมลพิษ : 2561)

กรมอนามัย ได้ให้ความหมายของผลิตภัณฑ์เครื่องใช้ไฟฟ้าและอุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์ หรือขยะอิเล็กทรอนิกส์ว่า เครื่องใช้ไฟฟ้าและอุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์ต่างๆ ที่หมดอายุการใช้งานหรือไม่ต้องการใช้งานอีกต่อไป อันเนื่องมาจากความเจริญก้าวหน้าทางเทคโนโลยีที่เกิดขึ้นอย่างรวดเร็ว และยิ่งกล่าวอีกว่า ขยะอิเล็กทรอนิกส์มีความเป็นพิษ ไม่สามารถย่อยสลายได้เองตามธรรมชาติ (กรมอนามัย สำนักอนามัยสิ่งแวดล้อม : ม.ป.ป.)

อนุสัญญาบาเซล (Basel Convention) ได้ให้ความหมายคำว่าขยะอิเล็กทรอนิกส์ หมายความว่า ใดๆก็ตามแต่ที่ประกอบด้วยไฟฟ้า หรือแบตเตอรี่ ซึ่งจะกลายเป็นขยะอิเล็กทรอนิกส์ทันทีเมื่อวัตถุนั้นถูกทิ้งไป ขยะอิเล็กทรอนิกส์เช่นนี้เป็นขยะที่มีการเจริญเติบโตและเพิ่มจำนวนขึ้นอย่างรวดเร็วที่สุดในโลกเมื่อเทียบกับสิ่งอื่นๆ (Basel action network : No Date)

กล่าวโดยสรุปได้ว่า ซากผลิตภัณฑ์เครื่องใช้ไฟฟ้าและอุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์ หรือขยะอิเล็กทรอนิกส์ หมายความว่า วัตถุหรือวัสดุซึ่งครอบคลุมเกือบทุกชนิด และวัตถุนั้นขับเคลื่อนหรือทำงานโดยใช้ไฟฟ้า แบตเตอรี่ หรือการใช้สนามแม่เหล็กในการทำงาน และปัจจัยสำคัญที่เป็นผลให้ขยะอิเล็กทรอนิกส์เหล่านี้มีปริมาณที่เพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็ว คือว่าเป็นขยะที่มีปริมาณการเพิ่มขึ้นมากเป็นอันดับหนึ่งของโลก อันเนื่องมาจากเทคโนโลยีที่มีความเจริญก้าวหน้า ผู้ผลิตต่างประเทศซึ่งคิดค้นผลิตภัณฑ์ออกมาสู่ตลาดเป็นอย่างมาก

การประชุมวิชาการนำเสนอผลงานวิจัยระดับชาติของนักศึกษาด้านมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ ครั้งที่ 2
วันที่ 19 มกราคม 2562

ณ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา

2. แนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง

แนวความคิดความรับผิดชอบต่อที่เพิ่มขึ้นของผู้ผลิต (Extended Producer Responsibility: EPR) เป็นแนวคิดที่ปรากฏไปทั่วโลก ซึ่งถือได้ว่าในหลักสากลได้ใช้แนวคิดนี้อย่างแพร่หลาย มุ่งเน้นไปที่การรักษาที่ปลายของการใช้ผลิตภัณฑ์ของผู้บริโภคกล่าวคือมีจุดมุ่งหมายหลักเพื่อลดปริมาณของการรับคืนผลิตภัณฑ์ และยังเป็นแนวคิดเพื่อลดผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมจากซากผลิตภัณฑ์ และเนื่องมาจากผู้ผลิตสามารถควบคุมการออกแบบผลิตภัณฑ์และการตลาดผลิตภัณฑ์ของตน จึงต้องมีความสามารถในการรับผิดชอบในการจัดการความเป็นพิษ ความอันตราย จากผลิตภัณฑ์ของตนด้วย (สถาบันวิจัยสภาวะแวดล้อม : ม.ป.ป.) แนวคิดนี้ถูกเสนอเป็นครั้งแรกโดย Thomas Lindqvist ปี 1990 ในประเทศสวีเดน

โดยสามารถแบ่งประเภทความรับผิดชอบต่อที่ออกเป็น 4 ประเภท

- 1) ภาระทางกฎหมาย (Liability) หมายถึง ผู้ผลิตต้องรับผิดชอบต่อสิ่งแวดล้อมให้เป็นไปตามบทบัญญัติของกฎหมาย
- 2) ความรับผิดชอบต่อทางการเงิน (Financial responsibility) หมายถึง ผู้ผลิตต้องรับผิดชอบต่อต้นทุนที่เกิดจากการจัดการซากผลิตภัณฑ์เหล่านั้น
- 3) ความรับผิดชอบต่อกายภาพ (Physical responsibility) หมายถึง การที่ผู้ผลิตต้องมีหน้าที่ในการจัดกิจกรรมเพื่อจัดการซากผลิตภัณฑ์ ตัวอย่างเช่นการจัดตั้งศูนย์รับคืนซากผลิตภัณฑ์
- 4) ความรับผิดชอบต่อสารสนเทศ (Informative responsibility) หมายถึง การกำหนดให้ผู้ผลิตมีหน้าที่เป็นผู้ให้ความรู้หรือให้ข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับคุณสมบัติด้านสิ่งแวดล้อมของผลิตภัณฑ์ (Greenpeace International : No Date)

หลักกฎหมายที่เกี่ยวข้อง

ปัจจุบัน ถึงแม้ว่าประเทศไทยไม่มีกฎหมายใดที่เป็นสภาพบังคับโดยเฉพาะเกี่ยวกับมาตรการในการจัดการซากผลิตภัณฑ์เครื่องใช้ไฟฟ้าและอุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์ แต่ก็มีกรอบควบคุมโดยกฎหมาย ดังต่อไปนี้

- 1) พระราชบัญญัติวัตถุอันตราย พ.ศ.2535 ซึ่งตามความในพระราชบัญญัตินี้เป็นกฎหมายที่กำหนดหลักเกณฑ์ วิธีการในการควบคุมวัตถุอันตรายให้เหมาะสม ซึ่งซากผลิตภัณฑ์เครื่องใช้ไฟฟ้าและอุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์นั้นเป็นหนึ่งในวัตถุอันตราย จึงตกอยู่ภายใต้การควบคุมของพระราชบัญญัตินี้ด้วย
- 2) กฎหมายโรงงาน ประกาศกรมโรงงานอุตสาหกรรม เรื่อง เงื่อนไขในการอนุญาตให้นำเครื่องใช้ไฟฟ้าและอุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์ที่ใช้แล้วที่เป็นวัตถุอันตรายเข้ามาในราชอาณาจักร (ฉบับที่ 3) (ประกาศกรมโรงงานอุตสาหกรรม พ.ศ. 2550) ซึ่งตามประกาศนี้อุปกรณ์ที่สามารถเข้าสู่ประเทศไทยโดยถูกต้องตามกฎหมาย คือ
 - เครื่องใช้ไฟฟ้าและอุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์ที่ใช้แล้ว ซึ่งหมายถึง เครื่องใช้ไฟฟ้า และอุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์ที่ผ่านการใช้งานมาแล้ว แต่ยังสามารถใช้งานได้และคงรูปตามสภาพการผลิตเดิม หรือสามารถนำมาซ่อมแซม ปรับปรุงให้ใช้งานได้ตามวัตถุประสงค์เดิม
 - ชิ้นส่วนอุปกรณ์หรือส่วนประกอบของเครื่องใช้ไฟฟ้าอิเล็กทรอนิกส์ที่ใช้แล้วหมายถึง ชิ้นส่วนเครื่องใช้ไฟฟ้าและอุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์ที่ผ่านการใช้งานมาแล้ว แต่ยังสามารถใช้งานได้และคงรูปตามสภาพการผลิตเดิม หรือสามารถนำมาซ่อมแซม ปรับปรุงให้ใช้งานได้ตามวัตถุประสงค์เดิม

โดยการนำเข้าเครื่องใช้ไฟฟ้าและอุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์ หรือชิ้นส่วนอุปกรณ์หรือส่วนประกอบเครื่องใช้ไฟฟ้าอิเล็กทรอนิกส์ดังกล่าวมาข้างต้น ต้องเป็นการนำเข้าที่มีวัตถุประสงค์ดังต่อไปนี้

การประชุมวิชาการนำเสนอผลงานวิจัยระดับชาติของนักศึกษาด้านมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ ครั้งที่ 2
วันที่ 19 มกราคม 2562

ณ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา

- (1) การนำเข้าเพื่อใช้ซ้ำ หมายถึง การนำเข้าเครื่องใช้ไฟฟ้าและอุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์ หรือชิ้นส่วนอุปกรณ์หรือส่วนประกอบเครื่องใช้ไฟฟ้าอิเล็กทรอนิกส์ที่ใช้แล้ว ที่สามารถใช้งานได้
 - (2) การนำเข้าเพื่อการซ่อมแซม หมายถึง การนำเข้าเพื่อการซ่อมแซม แก้ไข ปรับปรุง เครื่องใช้ไฟฟ้าและอุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์ที่ใช้แล้ว หรือชิ้นส่วนอุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์ที่ใช้แล้ว ที่ชำรุดให้คืนสู่สภาพใช้งานได้ตามวัตถุประสงค์เดิม
 - (3) การนำเข้าเพื่อการดัดแปลง หรือ ปรับปรุงให้ใช้งานได้ตามวัตถุประสงค์เดิม หมายถึง การนำเข้าเครื่องใช้ไฟฟ้าและอุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์ที่ใช้แล้ว มาทำการดัดแปลง ปรับเปลี่ยน เปลี่ยนแปลงปรับปรุงหรือแก้ไข ให้อยู่ในสภาพพร้อมใช้งานได้ตามวัตถุประสงค์เดิม
 - (4) การนำเข้าเพื่อการตัดแยก หรือ แปรสภาพ หมายถึง การนำเข้าเครื่องใช้ไฟฟ้าและอุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์ที่ใช้แล้ว เพื่อการแกะ ซ้ำแหละ ถอดล้าง แยกชิ้นส่วน หรือกระทำการอื่นใดเพื่อกำจัด ทำลาย หรือ สกัด แยกเอาวัสดุที่สามารถนำไปใช้ประโยชน์อื่น ให้ถือเป็นการนำเข้าของเสียที่ผู้นำเข้าต้องปฏิบัติตามอนุสัญญาบาเซล
- 3) พระราชบัญญัติส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ พ.ศ.2535 ซึ่งมีบทบัญญัติเกี่ยวกับการควบคุมจัดการปัญหามลพิษประเภทของเสียอันตราย มีการกำหนดโทษของการกระทำซึ่งส่งผลกระทบต่อทรัพยากรธรรมชาติ คุณภาพสิ่งแวดล้อม สุขภาพ อนามัยคุณภาพชีวิต ตามความในพระราชบัญญัตินี้มีการกล่าวถึงคำว่า มลพิษ หมายความว่า ของเสีย วัตถุอันตราย และมวลสารอื่นๆ จึงย่อมมีความหมายรวมถึงซากผลิตภัณฑ์เครื่องใช้ไฟฟ้าและอุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์ด้วย

วิธีการดำเนินการวิจัย

ในการศึกษาโครงวิจัย เรื่อง มาตรการทางกฎหมายภายใต้ร่างพระราชบัญญัติการจัดการซากผลิตภัณฑ์เครื่องใช้ไฟฟ้าและอุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์เล่มนี้เป็นการวิจัยเชิงเอกสาร (Documentary Research) ซึ่งเป็นการวิจัยประเภทหนึ่งในการวิจัยเชิงบรรยาย เป็นการวิจัยที่มุ่งค้นหาข้อเท็จจริง อธิบายปรากฏการณ์ที่ปรากฏในปัจจุบันว่ามีสภาพความเป็นจริงอย่างไร การวิจัยเอกสารมีความเกี่ยวข้องโดยตรงกับการศึกษาข้อมูลจากเอกสารต่างๆ ที่ได้มีการจัดพิมพ์เผยแพร่ไว้อยู่แล้ว ด้วยเหตุนี้การวิจัยเอกสารจึงเป็นการศึกษาข้อมูลจากแหล่งข้อมูลทุติยภูมิ (Secondary Data)

ผลการวิจัย

สถานการณ์การปัจจุบันในประเทศไทย ประชาชนขาดความรู้ความเข้าใจในเรื่องการจัดการกับซากผลิตภัณฑ์ เป็นเหตุให้ผลิตภัณฑ์เหล่านี้ได้รับการจัดการที่ไม่ถูกวิธี จะพบได้ว่าซากผลิตภัณฑ์บางชนิดซึ่งมีมูลค่าก็จะผ่านกระบวนการถอดแยกเก็บไว้โดยใช้ภูมิปัญญาของชาวบ้านเท่านั้น ไม่ได้มีความรู้ความเข้าใจถึงผลกระทบต่างๆ แล้วลักลอบทิ้งซากที่ไม่มีมูลค่านั้นปะปนรวมกับขยะมูลฝอยทั่วไป จึงทำให้สารอันตรายที่อยู่ในผลิตภัณฑ์ เกิดการรั่วไหล เป็นผลให้ประชาชนและธรรมชาติก็ได้รับผลกระทบจากสารอันตรายนั้น โดยปัจจุบันไม่มีกฎหมายหรือมาตรการใดที่มีสภาพใช้บังคับโดยเฉพาะเกี่ยวกับการจัดการซากผลิตภัณฑ์เครื่องใช้ไฟฟ้าและอุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์ แต่อย่างไรก็ตาม มีกฎหมายในการควบคุมไว้โดยอ้อมอยู่เช่นกัน ตัวอย่างเช่น ภายใต้พระราชบัญญัติส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ พ.ศ.2535 หรือ ประกาศ

การประชุมวิชาการนำเสนอผลงานวิจัยระดับชาติของนักศึกษาด้านมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ ครั้งที่ 2
วันที่ 19 มกราคม 2562

ณ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา

โรงงานอุตสาหกรรมที่ออกโดยอาศัยพระราชบัญญัติวัตถุอันตราย พ.ศ.2535 ในเรื่องของข้อยกเว้นที่มีการอนุญาตให้นำเครื่องใช้ไฟฟ้าและอุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์ที่ใช้แล้วที่เป็นวัตถุอันตรายเข้ามาในราชอาณาจักร

จากการศึกษาร่างพระราชบัญญัติการจัดการซากผลิตภัณฑ์เครื่องใช้ไฟฟ้าและอุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์สามารถวิเคราะห์ได้ดังนี้

1) ร่างพระราชบัญญัติฉบับนี้ใช้บังคับกับผลิตภัณฑ์เครื่องใช้ไฟฟ้าและอุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์ซึ่งได้แก่ คอมพิวเตอร์ โทรศัพท์ เครื่องปรับอากาศ เครื่องรับโทรทัศน์ ตู้เย็น รวมทั้งผลิตภัณฑ์เครื่องใช้ไฟฟ้าและอุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์ ซึ่งใช้กระแสไฟฟ้า สนามแม่เหล็กไฟฟ้าในการทำงาน อุปกรณ์ที่เกี่ยวข้องและซากผลิตภัณฑ์เหล่านี้ด้วย ยกเว้นยุทธโธปกรณ์ที่ใช้ในราชการทหารจะไม่ตกอยู่ภายใต้การบังคับของร่างพระราชบัญญัตินี้

2) มาตรการภายใต้ร่างพระราชบัญญัติฉบับนี้ ที่ใช้บังคับแก่ประชาชนเป็นการโดยทั่วไป

2.1) ห้ามทิ้งซากผลิตภัณฑ์ในที่สาธารณะ หรือ ที่รกร้างว่างเปล่า เมื่อพิจารณาว่าพื้นที่สาธารณะในบริบทนี้ มีความหมายได้ว่าเป็นสถานที่อยู่ในความดูแลของรัฐหรือถือได้ว่ารัฐเป็นเจ้าของ บุคคลทุกคนจึงมีอำนาจหน้าที่ร่วมกันในการดูแลรักษา บุคคลใดจะกระทำให้เสื่อมประโยชน์มิได้ ซึ่งเป็นการสอดคล้องกับรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 มาตรา 50 (8) หลักว่าปวงชนชาวไทยมีหน้าที่ร่วมมือ สนับสนุนการอนุรักษ์และคุ้มครองสิ่งแวดล้อมและทรัพยากรธรรมชาติ และร่างพระราชบัญญัตินี้ยังบัญญัติว่าการทิ้งซากผลิตภัณฑ์นั้นจะปะปนรวมกับขยะมูลฝอยหาได้ไม่ เนื่องจากขยะแต่ละประเภทมีวิธีการจัดการที่แตกต่างกัน ขยะมูลฝอย บางประเภทสามารถนำกลับมาใช้ซ้ำ (Reuse) หรือโดยการนำมาใช้ใหม่ (Recycle) ผ่านการแปรรูป หรือผ่านกระบวนการทางอุตสาหกรรมเพื่อให้ได้ผลิตภัณฑ์ชิ้นใหม่ เพื่อเป็นการเพิ่มคุณค่าให้ก่อเกิดการใช้ประโยชน์อย่างสูง รวมถึงเป็นการลดจำนวนปริมาณของขยะ ซึ่งในส่วนของซากผลิตภัณฑ์หรือขยะอิเล็กทรอนิกส์นี้ เป็นหนึ่งในประเภทของขยะอันตราย จำเป็นต้องได้รับการกำจัดที่ถูกต้องวิธี

2.2) ห้ามถอดแยกชิ้นส่วนของซากผลิตภัณฑ์ ซึ่งหมายถึงวิธีการใดๆก็ตามที่ทำให้ชิ้นส่วนของซากผลิตภัณฑ์ที่รวมหรือประกอบกันอยู่นั้นแยกออกจากกัน เนื่องจากการถอดแยกชิ้นส่วนของซากผลิตภัณฑ์เช่นนี้ จำเป็นต้องใช้ความรู้ความเชี่ยวชาญ หากกระทำไปโดยขาดความสามารถหรือกระทำในสถานที่สาธารณะ อาจก่อให้เกิดความเสียหาย หรือทำให้เกิดมลภาวะที่เป็นพิษจากผลการกระทำเช่นนั้น อย่างไรก็ตาม มีการบัญญัติถึงข้อยกเว้น ซึ่งให้สามารถกระทำได้ คือ

- (1) การถอดและประกอบเข้าตามเดิม
- (2) การซ่อมแซมเพื่อนำกลับมาใช้ซ้ำ
- (3) การดำเนินการถอดแยกชิ้นส่วนของซากผลิตภัณฑ์โดยโรงงานที่ได้รับอนุญาต
- (4) การดำเนินการถอดแยกชิ้นส่วนของซากผลิตภัณฑ์ที่มีลักษณะตามที่อธิบดีประกาศกำหนด

3) มาตรการภายใต้ร่างพระราชบัญญัติฉบับนี้ ที่ใช้บังคับแก่ ผู้ผลิต (Producer)

3.1) กำหนดให้มีการจัดตั้งศูนย์รับคืนซากผลิตภัณฑ์ ซึ่งผู้ผลิตจะดำเนินการจัดตั้งเอง หรือร่วมกับผู้ผลิตรายอื่น หรือกระทำโดยวิธีการใดก็ได้ แต่อย่างไรก็ตาม ศูนย์รับคืนซากผลิตภัณฑ์นี้ต้องได้รับการขึ้นทะเบียนตามหลักเกณฑ์ พร้อมทั้งอยู่ภายใต้การควบคุมและอยู่ในความดูแลของผู้ผลิต โดยศูนย์รับคืนซากผลิตภัณฑ์ที่ถือว่าถูกตั้งโดยผู้ผลิตนี้ มีหน้าที่รับคืน จัดเก็บ รวบรวม

3.2) จัดทำแผนความรับผิดชอบในการจัดการซากผลิตภัณฑ์เสนอต่อกรมควบคุมมลพิษ และผู้ผลิตต้องปฏิบัติตามแผนความรับผิดชอบนั้น

การประชุมวิชาการนำเสนอผลงานวิจัยระดับชาติของนักศึกษาด้านมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ ครั้งที่ 2
วันที่ 19 มกราคม 2562

ณ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา

ซึ่งจากการศึกษาจะกล่าวได้ว่า ผู้ผลิตตามคำนิยามของร่างพระราชบัญญัตินี้ หมายความว่าถึง เจ้าของ ยี่ห้อ เจ้าของเครื่องหมายการค้าที่ติดอยู่บนผลิตภัณฑ์ ผู้ประดิษฐ์ หรือผู้ประกอบ และยอมหมายความรวมถึง บุคคลผู้ที่ทำการนำเข้าหรือส่งเข้ามาในราชอาณาจักร

4) มาตรการภายใต้ร่างพระราชบัญญัติฉบับนี้ ที่ใช้บังคับแก่ กรมควบคุมมลพิษ (Pollution Control Department) โดยกำหนดให้จัดทำข้อมูลที่ต้องพร้อมทั้งจัดให้มีศูนย์ประสานงานและเผยแพร่ ความรู้เกี่ยวกับวิธีการจัดการซากผลิตภัณฑ์ ให้แก่ประชาชน ผู้ประกอบการ หรือบุคคลผู้ที่เกี่ยวข้อง

5) มาตรการภายใต้ร่างพระราชบัญญัติฉบับนี้ ที่ใช้บังคับแก่พนักงานเจ้าหน้าที่ ซึ่งรัฐมนตรีแต่งตั้ง ให้เป็นผู้มีอำนาจ สามารถเข้าตรวจสอบการดำเนินการในศูนย์รับคืนซากผลิตภัณฑ์หรือยานพาหนะใดๆ เพื่อ ตรวจสอบหรือควบคุมการดำเนินงานให้เป็นปกติเรียบร้อยตามแผนความรับผิดชอบ

สรุปผลการวิจัย

ร่างพระราชบัญญัติการจัดการซากผลิตภัณฑ์เครื่องใช้ไฟฟ้าและอุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์มี มาตรการทางกฎหมายที่ใช้บังคับ ประกอบด้วย

- 1) มาตรการภายใต้ร่างพระราชบัญญัติฉบับนี้ ที่ใช้บังคับแก่ประชาชนเป็นการโดยทั่วไป
- 2) มาตรการภายใต้ร่างพระราชบัญญัติฉบับนี้ ที่ใช้บังคับแก่ ผู้ผลิต (Producer)
- 3) มาตรการภายใต้ร่างพระราชบัญญัติฉบับนี้ ที่ใช้บังคับแก่ กรมควบคุมมลพิษ (Pollution Control Department)
- 4) มาตรการภายใต้ร่างพระราชบัญญัติฉบับนี้ ที่ใช้บังคับแก่พนักงานเจ้าหน้าที่ ซึ่งรัฐมนตรีแต่งตั้ง ให้เป็นผู้มีอำนาจ

ซึ่งร่างพระราชบัญญัตินี้จะเห็นได้ว่า มาตรการที่เป็นสาระสำคัญ คือ บทบัญญัติที่ใช้บังคับแก่ ผู้ผลิต (Producer) โดยกำหนดหน้าที่ให้ผู้ผลิตเป็นผู้จัดตั้งศูนย์รับคืนซากผลิตภัณฑ์ ซึ่งมาตรการนี้เป็นการ เพิ่มความรับผิดชอบต่อผู้ผลิตมากขึ้น เพราะเมื่อผู้ผลิตมีหน้าที่ต้องจัดตั้งศูนย์รับคืนผลิตภัณฑ์ โดย เป็นผู้เก็บ รวบรวม รับคืน ทั้งค่าใช้จ่ายในการดำเนินการในศูนย์รับคืนผลิตภัณฑ์ยังคงเป็นความรับผิดชอบของผู้ผลิต ทั้งหมด มาตรการนี้จะทำให้ผู้ผลิตก็จะยิ่งเพิ่มประสิทธิภาพในตัวผลิตภัณฑ์มากยิ่งขึ้น ตัวอย่างเช่นการยืดอายุใน การใช้งานของตัวผลิตภัณฑ์ให้ใช้ได้ยาวนานกว่าเดิม หรือ เช่นการชะลอระยะเวลาในการออกผลิตภัณฑ์ตัวใหม่ เพื่อลดค่าใช้จ่ายของศูนย์รับคืนผลิตภัณฑ์

มาตรการในการจัดตั้งศูนย์รับคืนผลิตภัณฑ์โดยผู้ผลิตนี้ ย่อมเป็นการสอดคล้องกับแนวคิด ความรับผิดชอบต่อที่เพิ่มขึ้นของผู้ผลิต (Extended Producer Responsibility: EPR) ซึ่งเป็นแนวคิดสากลใช้ในการ กำจัดขยะอิเล็กทรอนิกส์

ข้อเสนอแนะ

1. ร่างพระราชบัญญัติการจัดการซากผลิตภัณฑ์เครื่องใช้ไฟฟ้าและอุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์ฉบับนี้ เป็นการเพิ่มภาระให้แก่ผู้ผลิตมากเกินไป อาจทำให้ผู้ผลิตขาดแรงจูงใจที่จะดำเนินตามมาตรการทางกฎหมาย ดังกล่าว ผู้วิจัยจึงเสนอว่า ให้เพิ่มค่าตอบแทนแก่ผู้ผลิต เป็นการลดภาษีให้แก่ผู้ผลิตเพื่อเพิ่มแรงจูงใจให้ปฏิบัติตามมาตรการดังกล่าว

2. เห็นควรว่าให้มีการจัดแสดงถึงผลกระทบจากสารพิษที่อยู่ภายในซากผลิตภัณฑ์เครื่องใช้ไฟฟ้าและ

การประชุมวิชาการนำเสนอผลงานวิจัยระดับชาติของนักศึกษาด้านมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ ครั้งที่ 2
วันที่ 19 มกราคม 2562

ณ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา

อุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์รวมถึงวิธีการที่ถูกต้องในการจัดการผลิตภัณฑ์เช่นนี้

3. ผู้วิจัยเห็นว่า ควรให้มีการปรับปรุงร่างพระราชบัญญัติการจัดการซากผลิตภัณฑ์เครื่องใช้ไฟฟ้า และอุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์ก่อนนำไปสู่การตรากฎหมาย และใช้บังคับเป็นกฎหมายต่อไป

เอกสารอ้างอิง

กรมควบคุมมลพิษ, รู้จักกับ WEEE. สืบค้นเมื่อวันที่ 30 กรกฎาคม 2561

จาก: http://www.pcd.go.th/info_serv/haz_battery.htm#s2

กรมอนามัย สำนักอนามัยสิ่งแวดล้อม, คู่มือประชาชน ขยะอิเล็กทรอนิกส์ ของเสียที่มาพร้อมเทคโนโลยี. สืบค้นเมื่อ 15 มิถุนายน 2561

จาก: <http://env.anamai.moph.go.th/download/bkWeb/book/a022.pdf>

กรมอนามัย สำนักอนามัยสิ่งแวดล้อม, คู่มือประชาชน ขยะอิเล็กทรอนิกส์ของเสียที่มาพร้อมเทคโนโลยี. สืบค้นเมื่อวันที่ 30 กรกฎาคม 2561

จาก: http://env.anamai.moph.go.th/ewt_dl_link.php?nid=699

กรมโรงงานอุตสาหกรรม, เรื่องเงื่อนไขการอนุญาตให้นำเครื่องใช้ไฟฟ้าและอุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์ที่ใช้แล้วที่เป็นวัตถุอันตรายเข้ามาในประเทศไทย. สืบค้นเมื่อ 10 สิงหาคม 2561

จาก: http://www.diw.go.th/hawk/law/waste/egat3_50.pdf

นภวิศ บัวสรวง, สถานการณ์ปริมาณของเสียอันตรายของประเทศไทย. สืบค้นเมื่อ 15 มิถุนายน 2561

จาก: http://infofile.pcd.go.th/haz/haz20161206_1.pdf?CFID=2759977&CFTOKEN=59435758

สถาบันวิจัยสภาวะแวดล้อม จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, เอกสารประกอบการเสวนาวิชาการ เรื่อง "ขยะอิเล็กทรอนิกส์ จัดการอย่างไรให้ปลอดภัย". สืบค้นเมื่อ 4 สิงหาคม 2561

จาก: http://www.reo14.go.th/download/reo14_go_th/RANG-Light.pdf

Basel action network, what's Electronic Waste, 30 July 2018

from : <http://www.ban.org/e-stewardship/>

Greenpeace International, หลักการขยายความรับผิดชอบของผู้ผลิตในบริบทของประเทศไทยกำลังพัฒนา. สืบค้นเมื่อ 30 กันยายน 2561

จาก: https://www.greenpeace.org/seasia/th/Global/seasia/report/2009/9/extended-producer-responsibility-non-oecd.pdf?fbclid=IwAR3CHAJfAW5uNhRM3SLC1mg7wSJ_9cMpsCVLaLkn oD6LIR0_9U-YzyY48OE

Springnews cooperation. สืบค้นเมื่อ 15 มิถุนายน 2561

จาก: <https://www.springnews.co.th/view/272381>